

UNIJNA-EUROPEJSKA POLITYKA KARNA

KONFERENCJA NAUKOWA

Poznań, 8-9 stycznia 2009 r.

Konferencja zorganizowana przez Katedrę Prawa Karnego Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu była jednym z etapów realizacji noszącego taki sam tytuł projektu badawczego, którego zakończenie planowane jest w roku 2010. Celem projektu jest rozważenie, zwłaszcza z perspektywy polskiego prawa karnego, idei tworzenia europejskiego unijnego prawa karnego, w tym zwłaszcza prawno-karnych regulacji unijnych obowiązujących bezpośrednio w państwach członkowskich. W tym kontekście weryfikowane są m.in. propozycje będące rezultatem dwóch projektów badawczych realizowanych przez zespoły kierowane przez prof. dr. Berndta Schünemanna z Uniwersytetu w Monachium.

Pierwszym z nich był projekt pt. „Alternativentwurf. Europäische Strafverfolgung” („Europejskie ściganie karne. Projekt alternatywny”). Był to projekt wspierany finansowo przez Fritz Thyssen Stiftung z Kolonii i realizowany w latach 2003-2004 przez 11-osobowy zespół, w którym znaleźli się przedstawiciele Finlandii, Niemiec, Hiszpanii oraz Szwajcarii. Rezultatem badań była publikacja: *Alternativentwurf. Europäische Strafverfolgung* pod redakcją Berndta Schünemanna (Carl Heymanns Verlag KG, Köln-Berlin-München 2004)¹. W zakresie ścigania karnego w Unii Europejskiej publikacja ta zawiera proponowane rozwiązania alternatywne w stosunku do regulacji przewidzianych w Traktacie ustanawiającym Konstytucję dla Europy oraz w *Corpus Iuris*.

Drugim ze wspomnianych projektów był „Ein Gesamtkonzept für die europäische Strafrechtspflege”/„A Programme for European Criminal Justice” („Koncepcja europejskiego ścigania karnego”); realizowano go w latach 2004-2006, a zyskał wsparcie finansowe w ramach tzw. AGIS Program – Generalnej Dyrekcji Sprawiedliwości, Wolności i Bezpieczeństwa Komisji Europejskiej. W pracach uczestniczył 15-osobowy zespół reprezentujący 11 państw członkowskich Unii Europejskiej (Austrię, Finlandię, Grecję, Hiszpanię, Niemcy, Polskę, Szwecję, Węgry, Wielką Brytanię i Włochy). Głównym celem projektu było stworzenie propozycji unijnych przepisów prawno-karnych regulujących prowadzenie w Unii Europejskiej postępowań karnych mających charakter tzw. postępowań transgranicznych. Poza tym rozważano także szereg innych problemów związanych z ideą kształtowania tzw. unijnego prawa karnego, np. kompetencje Unii Europejskiej w zakresie tworzenia regulacji prawno-karnych lub kształtowania w inny sposób prawa karnego w państwach członkowskich Unii, stosowanie w państwach członkowskich Unii Europejskiej środków przymusu (zwłaszcza tymczasowego aresztowania, z uwzględnieniem europejskiego nakazu aresztowania), wzajemne uznawanie i wykonywanie przez państwa członkowskie Unii rozstrzygnięć podejmowanych w sprawach karnych, pożądane wzmocnienie ochrony i interesów podejrzanych, oskarżonych i pokrzywdzonych w postępowaniach karnych prowadzonych w państwach członkowskich Unii Europejskiej (w szczególności we wspomnianych już wyżej postępowaniach mających charakter „postępowań transgranicznych”), możliwość, potrzebę bądź celowość tworzenia jednolicie ukształtowanych w państwach członkowskich Unii Europejskiej typów przestępstw, przynajmniej niektórych (zwłaszcza przestępstw godzących w tzw. unijne dobra prawne), problem tzw. podwójnej karalności jako warunku egzekwowania odpowiedzialności karnej względnie stosowania określonych instrumentów prawno-karnych, potrzebę względnie celowość utworzenia europejskiego-unijnego sądu karnego, prokuratury europejskiej i instytucji zwanej „Eurodefensor”, a także rozszerzenia kompetencji instytucji zwanej „Eurojust”. Propozycje i wnioski badaczy zostały upowszechnione w postaci dwujęzycznej publikacji: *Ein Gesamtkonzept für die europäische Strafrechtspflege/A Programme for European Criminal Justice*, pod redakcją Berndta Schünemanna (Carl Heymanns Verlag, Köln-Berlin-München 2006), poza tym projekty przepisów, które miałyby regulować w Unii Europejskiej postępowania karne mające charakter tzw. transgranicznych postępowań karnych, przedstawiono także w języku hiszpańskim i słowackim. Intencją prof. dr. Berndta Schünemanna i kierowanego przez niego zespołu badawczego było upowszechnienie w ten sposób rezultatów realizacji omówionego projektu badawczego, a zwłaszcza proponowanych przepisów prawnych, które miałyby w Unii Europejskiej regulować prowadzenie tzw. transgranicznych postępowań karnych. Autorzy liczą na szeroką dyskusję nad tymi propozycjami we wszystkich państwach członkowskich Unii

¹ Opracowanie to ukazało się w Polsce: Bernd Schünemann (red.), *Europejskie ściganie karne. Projekt alternatywny*, Wydawnictwo Instytutu Zachodniego w Poznaniu oraz Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2005.

Europejskiej, aby w ten sposób nie tylko zweryfikować ich trafność, ale także sformułować ich ostateczną wersję, która miałaby szansę uzyskać w Unii Europejskiej powszechną akceptację i stać się obowiązującym rozwiązaniem.

Naprzeciw tym oczekiwaniom wychodzi projekt badawczy realizowany obecnie przez Katedrę Prawa Karnego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, a w jego ramach konferencja, która odbyła się w Poznaniu w dniach 8-9 stycznia 2009 r. W czasie obrad wygłoszono 14 referatów, które wywołały obszerną dyskusję.

W referacie pt. *Legitymacja stanowienia regulacji prawnokarnych w Unii Europejskiej* dr Justyn Piskorski wnikliwie rozważył zagadnienie tzw. deficytu demokratycznego w instytucjach Unii Europejskiej, wzbudzającego wątpliwość co do tworzenia regulacji prawnokarnych bezpośrednio obowiązujących w jej państwach członkowskich. Zrelacjonował także krytyczne głosy sformułowane na temat zasady wzajemnego uznawania w Unii orzeczeń w sprawach karnych. Odnosił się również do problematyki tzw. europejskich (unijnych) dóbr prawnych.

W kolejnym referacie *Stanowienie regulacji prawnokarnych w Unii Europejskiej – procedura passerelle* mgr Ryszarda Formuszewicz poddał analizie możliwości „uwspólnotowienia” III filaru Unii Europejskiej w obliczu zagrożenia ostatecznej ratyfikacji Traktatu z Lizbony. Skupiła się ona na zastosowaniu w tym zakresie procedury *passerelle* z art. 42 Traktatu o Unii Europejskiej. Autorka doszła w swoich rozważaniach do wniosku, że transfer materii objętej III filarem do filaru I przy zastosowaniu klauzuli *passerelle* prowadziłyby, w odróżnieniu do rozwiązania przyjętego w Traktacie lizbońskim, do trwałego ograniczenia w procesie decyzyjnym pozycji państw członkowskich i Rady na korzyść Komisji i Parlamentu Europejskiego.

Autorem kolejnego referatu był prof. Andrzej J. Szwarz, który rozważania swe poświęcił zagadnieniu wyłączenia „multi-postępowań karnych” w Unii Europejskiej przeciwko tej samej osobie z tytułu popełnienia tego samego czynu. Autor wskazał na potrzebę urzeczywistnienia zasady *lis pendens* także w tzw. postępowaniach transgranicznych prowadzonych na obszarze Unii Europejskiej. Omówił też podstawowe założenia projektu prof. Berndta Schünemanna i jego zespołu dotyczące tej problematyki, akcentując jego następujące założenia: 1) odrzucenie zasady wzajemnego uznawania w jego dotychczasowej postaci (czyli tworzenia hybrydowych form postępowania) i zastąpienie jej modelem transgranicznej jedności postępowania, 2) wczesne przyporządkowanie postępowania jednemu z państw członkowskich jako państwu właściwemu do prowadzenia postępowania przygotowawczego, co umożliwi uniknięcie podwójnego ścigania w jednej przestrzeni wolności, bezpieczeństwa oraz prawa, 3) ochrona interesów podejrzanego poprzez wczesne włączenie instytucji tzw. Eurodefensora do procesu ustalania państwa właściwego do prowadzenia postępowania przygotowawczego.

Tematem kolejnego referatu, wygłoszonego przez mgr. Pawła Nalewajkę, była idea wzajemnego uznawania rozstrzygnięć w sprawach karnych na obszarze Unii Europejskiej. Autor podjął próbę krytycznej oceny zasady wzajemnej uznawalności orzeczeń. Prelegent zwrócił m.in. uwagę na automatyzm mechanizmu stosowania tej zasady, na jego punitivność oraz na związane z tym ryzyko obniżania się standardów obowiązujących w prawie karnym.

Mgr Anna Demenko oraz mgr Paweł Nalewajko przedstawili zagadnienie transferu dowodów między państwami Unii Europejskiej, rozpoczynając od jego bogatego tła historycznego (m.in. Konwencję Rady Europy o pomocy prawnej z 1959 r., Konwencję Unii Europejskiej o pomocy wzajemnej w sprawach karnych pomiędzy państwami członkowskimi UE z 2000 r. oraz *Corpus Iuris*). W dalszej części referatu Autorzy skupili się na analizie rozwiązań proponowanych w tym zakresie przez zespół badawczy kierowany przez prof. Berndta Schünemanna, zarzucając im m.in. fragmentaryczność oraz posługiwanie się nieprecyzyjnymi określeniami.

Następnie problematykę europejskiego nakazu aresztowania przybliżyli mgr Paweł Nalewajko oraz mgr Piotr Binas. Autorzy skoncentrowali swą uwagę przede wszystkim na ocenie tej instytucji przez pryzmat zasady wzajemnego uznawania orzeczeń oraz zniesienia wymogu badania podwójnej karalności. Poza tym mgr Piotr Binas wygłosił referat na temat ochrony interesów podejrzanego i pokrzywdzonego w tzw. postępowaniu transgranicznym. Autor wskazał na regulacje prawne już obowiązujące w tym zakresie (m.in. na decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW z 15 marca 2001 r. w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym). Następnie poddał analizie propozycje sformułowane przez zespół prof. Berndta Schünemanna, omawiając przede wszystkim gwarancje proceduralne przysługujące podejrzanemu na etapie ustalania właściwości miejscowej państwa prowadzącego postępowanie przygotowawcze oraz na etapie postępowania w sprawie wydania europejskiego nakazu aresztowania i europejskiego nakazu doprowadzenia.

Mgr Anna Demenko wygłosiła referat nt. *Instytucja Eurodefensora*. Autorka przedstawiła ogólne założenia funkcjonowania tej instytucji jako projektowanego organu unijnego wzmacniającego obronę podejrzanego czy oskarżonego w transgranicznym postępowaniu karnym. Autorka zwróciła uwagę na

strukturę proponowanej instytucji, przewidującą funkcjonowanie w niej tzw. Oddziału Ochrony Prawnej oraz tzw. Oddziału Wsparcia.

Kolejny referat przedstawił mgr Piotr Binas, który omówił wykonywanie zagranicznych rozstrzygnięć w sprawach karnych w Unii Europejskiej. Przedstawił w nim najpierw zasady obecnie obowiązujące w tym zakresie, a następnie model europejskiego przejmowania orzeczeń do wykonywania w wersji proponowanej przez zespół prof. Berndta Schünemanna. Z zagadnieniem tym związany jest problem wykonywania rozstrzygnięć pozbawiających praw, które było przedmiotem rozważań objętych referatem mgr. Sławomira Małyszka. Autor skupił się przede wszystkim na znaczeniu pojęcia „utrata praw” oraz na możliwościach rozszerzenia terytorialnego zakresu obowiązywania środków pozbawiających praw.

Harmonizacja regulacji prawno Karnych w zakresie ochrony interesów finansowych Unii Europejskiej była problematyką referatu wygłoszonego przez mgr Ryszardę Formuszewicz. Punktem wyjścia swych rozważań Autorka uczyniła dwa orzeczenia ETS: w sprawie C-440/05 oraz w sprawie C-176/03. W kontekście tych orzeczeń podjęła próbę udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy harmonizacja przepisów karnych w zakresie ochrony interesów finansowych Wspólnot powinna nastąpić w drodze dyrektywy czy też decyzji ramowej.

Dr Joanna Długosz przybliżyła zagadnienie harmonizacji regulacji karnoprawnych w zakresie zwalczania tzw. prania pieniędzy w Unii Europejskiej. Krytycznej analizie poddała stopień harmonizacji polskich przepisów penalizujących pranie pieniędzy z wymogami wynikającymi z dyrektywy 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego do celu prania pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu.

W referacie pt. *Typy tzw. przestępstw unijnych (ze szczególnym uwzględnieniem przestępstw urzędniczych)* mgr Elżbieta Hryniowicz analizowała tzw. unijne dobra prawne, rozważając potrzebę i sposób ich ewentualnego prawnokarnego chronienia w kontekście różnych w tym względzie rozwiązań (np. unijnych regulacji prawno Karnych i unijnego ścigania, kompetencji krajowych systemów prawa karnego oraz harmonizacji stosownych regulacji prawno Karnych obowiązujących w państwach członkowskich Unii).

Konferencję zamykała prezentacja wyników badań dr Joanny Długosz i mgr. Sławomira Małyszka, poświęcona unijnym instytucjom ścigania karnego i wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. Autorzy poddali najpierw analizie funkcjonowanie Europolu oraz Eurojustu jako instytucji już funkcjonujących, ustosunkowując się następnie do koncepcji utworzenia Prokuratury Europejskiej oraz Europejskiego Sądu Karnego.

Angelika Chlebowska

KOMUNIKAT O XVI KONKURSIE im. PROFESORA MANFREDA LACHSA

Zarząd Fundacji im. Profesora Manfreda Lachsa ogłasza XVI Konkurs imienia tego Wybitnego Uczzonego na najlepsze publikacje książkowe autorów polskich z dziedziny prawa międzynarodowego publicznego, opublikowane w kraju lub za granicą w 2008 r.

W konkursie przewidywane są dwie kategorie nagród:

- 1) za najlepszą książkę (monografię, podręcznik lub innego typu opracowanie) będącą kolejną publikacją książkową danego autora,
- 2) za najlepszą książkę (monografię, podręcznik lub innego typu opracowanie) stanowiącą debiut autora w zakresie publikacji książkowych.

W przypadku pracy zbiorowej może zostać nagrodzony inicjator, twórca koncepcji pracy lub jej redaktor naukowy. Nagrody przyznawane będzie Sąd Konkursowy powołany przez Zarząd Fundacji. Sąd Konkursowy może przyznać dwie nagrody *ex aequo* w ramach przewidzianej kwoty lub w danej kategorii konkursu nagrody nie przyznać. Wysokość nagród ustala Zarząd Fundacji przed rozstrzygnięciem Konkursu.

Zarząd Fundacji uprzejmie prosi Rady Naukowe Wydziałów Prawa i Administracji polskich uniwersytetów, Rady Naukowe jednostek wyższych uczelni, w których prawo międzynarodowe jest przedmiotem wykładowym, Radę Naukową Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk oraz redakcje periodyków prawnych o zgłaszanie kandydatur do Konkursu. Prawo zgłoszenia publikacji przysługuje także samym autorom.

Zgodnie z regulaminem Konkursu uprawniony podmiot może zgłosić jednorazowo co najwyżej jedną książkę w każdej z dwóch kategorii Konkursu. Publikacje zgłaszane do Konkursu winny być przesłane w 2 egzemplarzach na adres Prezesa Zarządu Fundacji im. Profesora Manfreda Lachsa (adres do korespondencji: Redakcja „Państwa i Prawa”, ul. Nowy Świat 72, 00-330 Warszawa), w terminie do 31 października 2009 r. Rozstrzygnięcie Konkursu i przyznanie nagród nastąpi w styczniu 2010 r.